

Индекс на медийната грамотност 2021

Двойна заплаха: Устойчивост на фалшиви новини по време на „инфодемията“ от Ковид-19

Марин Лесенски

ИОО-София

Съдържание

Индекс на медийната грамотност 2021	2
Контекст на Индекса на медийна грамотност 2021: дали ни засяга всички този проблем?	2
Как се измерват прогнозните показатели: методология на индекса.....	5
Какво казват числата за 2021 г.: оценки и класация на индекса	6
Промени в резултатите: кои страни напредват и кои изостават	7
Клъстери в Индекса на медийната грамотност 2021	9
Карта на клъстерите на Индекса на медийната грамотност 2021	10
Какво показват промените в клъстерите?	11
Заклучение: образованието все още става основната препоръка	12
Таблица 1: Методология	5
Таблица 2: Индекс на медийната грамотност 2021 и промени в класациите и точките спрямо 2019, 2018 и 2017	8
Таблица 3: Клъстери в Индекса на медийната грамотност 2021	9
Таблица 4: Данни и източници.....	14
Фиг. 1: Индекс на медийната грамотност 2021 – класация и точки	6
Фиг. 2: Карта на клъстерите на Индекса на медийна грамотност 2021	10

Индекс на медийната грамотност 2021

Двойна заплаха: Устойчивост на фалшиви новини по време на „инфодемията“ от Ковид-19

Контекст на Индекса на медийна грамотност 2021: дали ни засяга всички този проблем?

В началото на пандемията от Ковид-19 предположенията бяха, че солидарността ще надее над всички други съображения, тъй като това засяга всички в значителна степен. До голяма степен това бе вярно, като през изминалата година имаме много примери на сътрудничество, общо действие и съчувствие.

В същото време обаче, бяхме свидетели и на сериозни разриви както между държавите, така и вътре в самите общества по отношение на Ковид-19 - от скептицизъм в началните етапи до „ваксинен национализъм“ напоследък. До голяма степен липсата на солидарност и сътрудничество бяха свързани с изобилието от фалшиви новини и дезинформация, която придружава пандемията от Ковид-19.

Появи се подходяща дума – „инфодемия“, която влезе в широка употреба заедно с разпространението на Ковид-19 през 2020 и 2021 г. Този термин, който се появи през 2003 г., е съставен от две думи – информация и епидемия и обозначава потопа от фалшиви новини и дезинформация сред прекалено много информация. Колкото и лошо да е избухването на Ковид-19, инфодемията допълнително влоши нещата, защото засяга организиранията усилия на обществата да се справят с пандемията и буквално вреди на здравето и живота на хората. Като за начало, инфодемията създава криза на доверието като подкопава вярата в медицинските и научни знания и институции, които са на първата линия на защита в здравната криза, както и криза на доверието в управлението, което е необходимо да управлява отговорът на нарастващата всеобхватна криза – здравна, социална и икономическа.

Въпросът за доверието вече бе засегнат в предишно издание на Индекса на медийната грамотност (индекс 2019 г.).¹ Докладът изследваше връзката между резултатите на индекса и доверието в учени и журналисти, като бяха направени два важни извода. Първо, страните с по-висока степен на недоверие в учените имат по-ниски нива на медийна грамотност. Второ, страни с по-високи нива на недоверие в журналистите имат по-ниски резултати в индекса. И в двата случая обратното също е вярно - по-високите резултати в индекса се свързват с по-ниски нива на недоверие в учени и журналисти. Всъщност, данните използвани за сравнение на нивата на доверие в индекс 2019 бяха базирани на изследване, което включва „колебание към ваксините“ поради нарастващите случаи на морбили в Европа по това време.²

Колебанието към ваксини е подходящ случай за сравнение, тъй като то комбинира повечето елементи свързани с дезинформацията като умишлено подвеждащ източник, погрешно отразяване от медиите, глобални конспиративни теории и пораждаване на страх в обществото със сериозни последици за общественото здраве. Но едва ли някой си е представял мащаба на Ковид-19 кризата и разгръщаната се сега ваксинационна кампания и нарастналото влияние на учените и отговорността на журналистите в справянето с пандемията.

Предизвикателството на инфодемията по време на Ковид-19 бе признато не само като национален, но и като международен проблем. Европейският съюз³, Съветът на Европа⁴, Организацията за икономическо сътрудничество и развитие и Световната здравна организация⁵ създадоха своите стратегии и подходи за справяне с него.

¹ Индекс за медийна грамотност 2019: Просто се замислете над това, ИОО-София, 2019, <https://osis.bg/?p=3354>

² Gallup (2019) Wellcome Global Monitor – First Wave Findings. <https://wellcome.org/sites/default/files/wellcome-global-monitor-2018.pdf>

³ “Tackling COVID-19 disinformation - Getting the facts right”, Joint Communication, 10 June 2020, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_20_1006

⁴ OECD Policy Responses to Coronavirus (COVID-19), Combatting COVID-19 disinformation on online platforms 3 July 2020, <https://www.oecd.org/coronavirus/policy-responses/combating-covid-19-disinformation-on-online-platforms-d854ec48/>

⁵ Managing the COVID-19 infodemic: Promoting healthy behaviours and mitigating the harm from misinformation and disinformation, 23 September 2020, <https://www.who.int/news/item/23-09-2020-managing-the-covid-19-infodemic-promoting-healthy-behaviours-and-mitigating-the-harm-from-misinformation-and-disinformation>

Наред със широките стратегии се появиха и по-практични подходи. Европейската служба за външно действие публикува базов наръчник за медийна грамотност.⁶ Организации за проверка на фактите като Poynter направиха специални секции за Ковид-19⁷ и дори се появи колона за съвети за „Как да говорим с любим човек, който вярва в конспиративни теории за пандемията?“⁸

Друг проблем, който бе породен от инфодемията на Ковид-19 бе, че тя навлезе в политическите дебати, като допринесе за поляризацията.⁹ Рестриктивните мерки, медицинските маски и ваксините бързо се превърнаха в част от арсенала на „културните войни“, като подхраниха допълнително старите разделения или създадоха нови такива с множество неблагоприятни елементи.

Индексът за медийната грамотност бе създаден през 2017 г. в отговор на разпространението на фалшивите новини и феномена „пост-истина“¹⁰, за да измери потенциала за устойчивост към „пост-истината“, фалшивите новини и техните последствия в редица европейски страни и да допринесе за намиране на решения. Индексът за медийна грамотност 2021, представен в този доклад, е четвъртото издание на индекса след тези през 2017¹¹, 2018¹² and 2019¹³ г.

Индексът оценява и класира 35 страни в Европа според техния капацитет да устоят на негативните ефекти на фалшивите новини. Основното предположение е, че индикаторите за медийна свобода, качество на образованието, доверието между хората и електронното участие могат да служат като прогнозни показатели за нивата на устойчивост на едно общество към фалшивите новини, пост-истината и свързаните с тях явления. Концепцията за медийна грамотност се използва, за да измери потенциала за устойчивост към негативни ефекти като намаляващо обществено доверие, значително поляризирана политика и отслабени медии.

⁶ Building immunity to disinformation, 18 January 2021, https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage_en/91549/Building%20immunity%20to%20disinformation

⁷ The CoronaVirusFacts/DatosCoronaVirus Alliance Database, <https://www.poynter.org/ifcn-covid-19-misinformation/>

⁸ How do you talk with a loved one who believes pandemic conspiracy theories?, 6 December 2020, <https://www.theatlantic.com/health/archive/2020/12/misinformation-mailbag/617311/>

⁹ Politics is wrecking America's pandemic response Jonathan Rothwell and Christos Makridis, Thursday, 17 September, 2020, <https://www.brookings.edu/blog/up-front/2020/09/17/politics-is-wrecking-americas-pandemic-response/>

¹⁰ „Ама вярно ли? Предпоставки за медийна грамотност и способност на Европа да се справи с феномена „пост-истина“, ИОО-София, 2017, <https://osis.bg/?p=434>

¹¹ „Ама вярно ли? Предпоставки за медийна грамотност и способност на Европа да се справи с феномена „пост-истина“, ИОО-София, 2017, <https://osis.bg/?p=434>

¹² „Индекс за медийна грамотност 2018: Търси се здрав разум“, ИОО-София, 2018, <https://osis.bg/?p=118>

¹³ „Индекс за медийна грамотност 2019: Просто се замислете над това,“ OSIS, 2019, <https://osis.bg/?p=3354>

Как се измерват прогнозните показатели: методология на индекса

Настоящият доклад предлага модел за измерване по-скоро на предпоставките за медийната грамотност чрез редица показатели, които илюстрират потенциала за устойчивост на обществата към феномена „пост-истина“. Предложеният модел съдържа няколко индикатора (вж. таблицата), които се отнасят към различни аспекти на медийната грамотност и пост-истината. Основното допускане е, че нивото на образование, състоянието на медиите, степента на доверие в обществото и разпространението на новите форми за участие илюстрират наличието на медийна грамотност.

Таблица 1: Методология

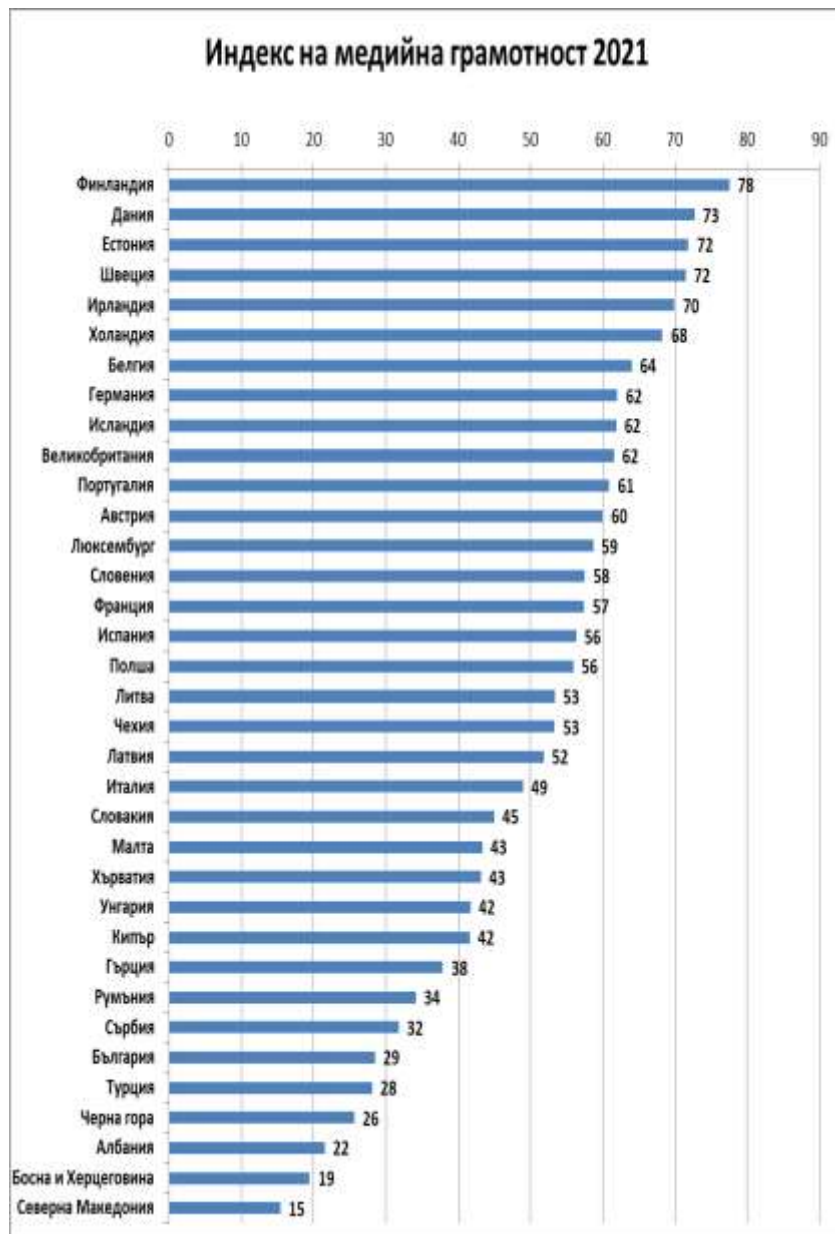
Индекс за медийна грамотност	
Индикатори	Тежест
Медийна свобода	
Freedom of the Press, Freedom House	20%
Press Freedom Index, Репортери без граница	20%
Образование	
PISA, четене (ОИСР)	30%
PISA, наука (ОИСР)	5%
PISA, математика (ОИСР)	5%
Дял на населението с университетско образование (Евростат)	5%
Доверие	
Доверие в другите (доверие в хората) Евростат	10%
Нови форми на участие	
Е-участие (ООН)	5%
<i>Таблицата показва методологията на Индекса на медийна грамотност с групите индикатори, източници и съответна тежест (важност). Данните се превръщат в стандартни точки от 100 до 0, най-висок до най-нисък резултат.</i>	

Тъй като индикаторите са с различна важност, те са включени с различна тежест в модела. Най-голяма тежест имат индикаторите за медийна свобода и тези за образование, като от тях четивната грамотност има най-голяма тежест, а индикаторите „е-участие“ и „доверие“ са със сравнително най-малка тежест спрямо другите. Индексът превръща изходните данни в стандартни точки (z-точки), изобразени на скала от 0 до 100 (от най-ниски до най-високи) и класира страните от 1 до 35 (от най-висока до най-ниска позиция).¹⁴

¹⁴ Използваната методология и източници се базират на „Индекс на настигането“ на ИОО-София; последните използвани данни са не по-късно от 10 февруари 2021г.. Може да намерите описание на методологията в доклада "Running on Fumes: Findings of the European Catch-Up Index 2019", който се намира в секцията „Документи и връзки“ на страницата www.thecatchupindex.eu и <https://osis.bg/?p=3601&lang=en>.

Какво казват числата за 2021 г.: оценки и класация на индекса

Фиг. 1: Индекс на медийната грамотност 2021 – класация и точки

В класацията за 2021 година на Индекса за медийна грамотност, Финландия е на 1 място със 78 точки, следвана от Дания на 2 място със 73 точки, Естония (3 място със 72 точки), Швеция (4 място със 72 точки) и Ирландия (5 място със 70 точки). Тези пет страни са с най-добрите показатели сред 35 европейски държави, включени в индекса в класацията от 1 до 35 (най-висока до най-ниска позиция) по скала от 0 до 100 точки (от най-нисък до най-висок резултат). Финландия е напред в сравнение с другите с 5 точки пред следващата най-добре класирана страна - Дания (съответно 78 точки и 73 точки).

На дъното на класацията са Северна Македония (35 място с 15 точки), Босна и Херцеговина (34 място с 19 точки), Албания (33 място с 22 точки), Черна гора (32 място с 26 точки) и Турция (31 място с 28 точки).

Графиката представя класацията според получените точки на 35 европейски страни, включени в индекса. Използвани са стандартизирани точки от 100 до 0, от най-висок до най-нисък резултат.

Липсващите данни са заменени като се използват процедурите за заместване, както е описано в споменатия доклад.

Промени в резултатите: кои страни напредват и кои изостават

Индексът на медийната грамотност има три предишни издания – през 2017 г., 2018 г. и 2019 г., което дава възможността да се сравняват постиженията на отделните страни през годините и да се очертават тенденции. Това може да се проследи по два начина: по промени в точките (0-100, най-нисък до най-висок резултат) и по промени в класациите (1-35, най-висока до най-ниска позиция).

Турция напредва най-много, когато се вземе предвид сравнят точките, като има 14 точки повече в сравнение с 2017 година. Това и позволява да се придвижи с 3 позиции нагоре в класациите от 2017 г до 2021 г., но все пак остава сред последните 5 страни от 35 в индекса. Когато се погледнат отделните индикатори, постижението на Турция се дължи само на подобрението на точките за образование (PISA) спрямо предишните издания на индекса.

По отношение на подобрение по точки, страните със значителен прогрес са Северна Македония (+5 точки), Естония (+3 точки) и Швеция (+3 точки), когато се сравнят резултатите спрямо 2017 година. По отношение на подобрение в класирането, Франция (+4 позиции), Португалия (+3 позиции), Исландия (+3 позиции), Естония (+2 позиции), Швеция (+2 позиции), Литва (+2 позиции) са сред страните, които са се придвижили нагоре в класациите спрямо 2017 година.

По отношение на спад в класация, най-голяма промяна спрямо предишни години се отбелязват в случаите на Словения (-5 позиции), Холандия (-3 позиции), Австрия (-2 позиции), Полша (-2 позиции), Чехия (-2 позиции), Латвия (-2 позиции) и БиХ (-2 позиции). По отношение на спад в точките, най-голяма промяна спрямо предишни години се регистрира от Словакия (-6 точки), Латвия (-4 точки), Румъния (-4 точки), Черна гора (-4 точки), БиХ (-4 точки), Словения (-3 точки), Чехия (-3 точки), Чехия (-3 точки) и Малта (-3 точки).

Естония, Швеция и Ирландия отбелязват цялостно подобрение по точки и в класациите през годините, като заемат 3, 4 и 5 място в индекса през 2021 г.. Тези три страни се представят като цяло много добре в основните индикатори за образование, медийна свобода и доверие в хората. Цялостно влошаване на точките и в класациите през годините се отбелязва от Латвия, Словения и БиХ, които съответно са на 20, 14 и 34 място в класацията през 2021 година, като при тях има цялостно влошаване при всички главни индикатори на индекса.

Таблица 2: Индекс на медийната грамотност 2021 и промени в класациите и точките спрямо 2019, 2018 и 2017

Индекс на медийна грамотност 2021: промяна спрямо 2019, 2018 и 2017 г.								
Страна	Точки 2021	Класация 2021	Промяна точки спрямо 2019	Промяна точки спрямо 2018	Промяна точки спрямо 2017	Промяна в класацията спрямо 2019	Промяна в класацията спрямо 2018	Промяна в класацията спрямо 2017
Финландия	78	1	-1	1	1	0	0	0
Дания	73	2	1	1	1	0	0	0
Естония	72	3	2	3	4	2	2	2
Швеция	72	4	1	2	4	0	0	2
Ирландия	70	5	1	2	2	1	1	-1
Холандия	68	6	-3	-2	-3	-3	-3	-3
Белгия	64	7	-2	0	1	0	0	0
Германия	62	8	-2	0	-1	0	0	0
Исландия	62	9	0	0	3	0	0	3
Великобритания	62	10	1	1	2	2	0	1
Португалия	61	11	-1	2	2	0	4	3
Австрия	60	12	1	0	0	1	0	-2
Люксембург	59	13	-3	-1	0	-3	1	0
Словения	58	14	-1	-3	-3	0	-3	-5
Франция	57	15	-1	1	3	0	1	4
Испания	56	16	-1	-3	-1	0	-3	0
Полша	56	17	3	1	-2	1	1	-2
Литва	53	18	1	-1	-1	1	2	2
Чехия	53	19	3	-1	-3	2	0	-2
Латвия	52	20	-2	-4	-4	-3	-3	-2
Италия	49	21	-2	-1	-1	-1	0	1
Словакия	45	22	1	-3	-6	0	0	-1
Малта	43	23	0	-3	-3	0	0	0
Хърватия	43	24	0	-1	-3	1	0	0
Унгария	42	25	1	2	0	1	1	1
Кипър	42	26	-1	-2	-1	-2	-1	-1
Гърция	38	27	-3	-1	0	0	0	1
Румъния	34	28	-1	-4	-4	0	0	-1
Сърбия	32	29	1	1	-2	1	0	0
България	29	30	-3	-1	-2	-1	0	0
Турция	28	31	9	12	14	3	3	3
Черна гора	26	32	-3	-2	-4	-1	-1	-1
Албания	22	33	0	-1	0	0	0	0
Босна и Херцеговина	19	34	-5	-5	-4	-2	-2	-2
Северна Македония	15	35	3	5	5	0	0	0

Таблицата представя резултатите на Индекса за медийна грамотност 2021 за 35 европейски страни, включени в Индекса. Страните са класирани от 1 до 35 по точки 100 - 0 (най-висок до най-нисък резултат), като са представени и промените спрямо 2019, 2018 и 2017 г..

Клъстери в Индекса на медийната грамотност 2021

Таблица 3: Клъстери в Индекса на медийната грамотност 2021

Клъстери в Индекс на медийната грамотност 2021			
Класация	Страна	Точки	Клъстер
1	Финландия	78	1
2	Дания	73	
3	Естония	72	
4	Швеция	72	
5	Ирландия	70	
6	Холандия	68	
7	Белгия	64	2
8	Германия	62	
9	Исландия	62	
10	Великобритания	62	
11	Португалия	61	
12	Австрия	60	
13	Люксембург	59	
14	Словения	58	
15	Франция	57	
16	Испания	56	
17	Полша	56	
18	Литва	53	3
19	Чехия	53	
20	Латвия	52	
21	Италия	49	
22	Словакия	45	
23	Малта	43	
24	Хърватия	43	
25	Унгария	42	
26	Кипър	42	
27	Гърция	38	4
28	Румъния	34	
29	Сърбия	32	
30	България	29	
31	Турция	28	
32	Черна гора	26	
33	Албания	22	5
34	Босна и Херцеговина	19	
35	Северна Македония	15	

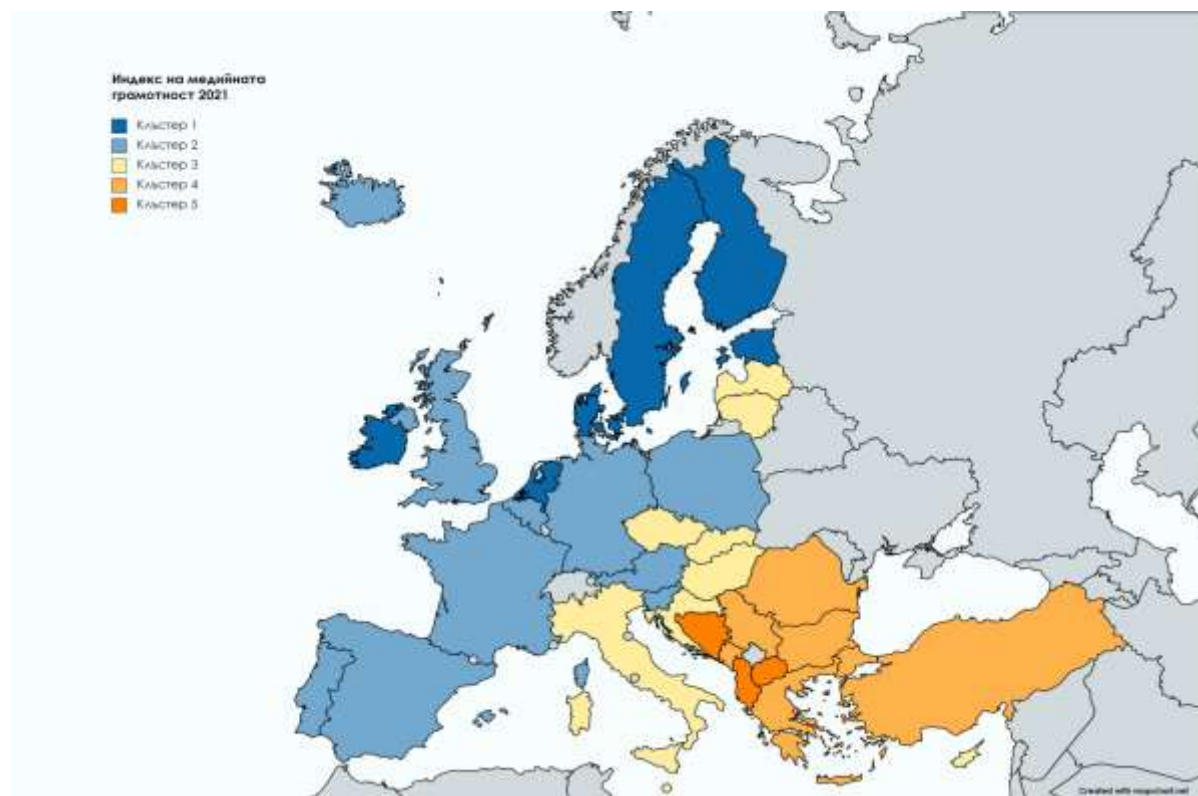
Клъстерният анализ на резултатите на индекса разделя всички 35 страни, включени в изследването, на 5 групи с подобни характеристики. Клъстерите са и йерархични – като в първия клъстер са най-добре представящите се страни, а тези с най-лоши резултати са в последния клъстер. Първият клъстер е съставен от малка група от шест страни от Финландия до Холандия (1 до 6 място), които са с най-добрите резултати в индекс 2021. Вторият клъстер е с най-голям брой страни – 11 от 35 общо, от Белгия (7 място с 64 точки) до Полша (17 място с 56 точки).

Третият клъстер се състои от 9 страни – от Литва (18 позиция с 53 точки) до Унгария (25 позиция с 42 точки) и Кипър (26 позиция с 42 точки). Четвъртият клъстер е съставен от 6 страни – от Гърция (27 позиция с 38 точки) до Черна гора (32 позиция и 26 точки). Петият и последен клъстер се състои от най-малък брой страни – три, като това са Албания (33 позиция с 22 точки), БиХ (34 позиция с 19 точки) и Северна Македония (35 позиция с 15 точки).

Таблицата представя резултатите от клъстерния анализ, базирани на точките в Индекса на медийната грамотност 2021 на 35 европейски страни. Клъстерният анализ разделя страните на групи, където всяка страна е подобна на другите в същата група, отколкото в другите клъстери. Страните са класирани от 1 до 35 по точки 100 - 0 (най-висок до най-нисък резултат).

Карта на клъстерите на Индекса на медийната грамотност 2021

Фиг. 2: Карта на клъстерите на Индекса на медийна грамотност 2021

Картата представя резултатите от клъстерния анализ, базирани на точките в Индекса за медийна грамотност 2021 на 35 европейски страни. Клъстерният анализ разделя страните на групи, където всяка страна е подобна на другите в същата група, отколкото в другите клъстери. Клъстер 1 е със страните с най-високи резултати, а клъстер 5 с най-нисък.

Когато петте клъстера на индекса се разположат на картата се забелязват определени регионални модели. Най-добре представящите се страни от първия клъстер са разположени в Северозападна Европа. Страните с най-слаби резултати са в Югоизточна Европа. Останалата част от клъстерите са разположени в диагонал на картата на континента – вторият клъстер следва първия, като се простира от Португалия на юг през няколко големи страни – Испания, Франция, Германия и Полша до Централна Европа с Австрия и Словения.

Средният, преходен трети клъстер се състои от страни като Италия на юг, през Централна Европа с Чехия, Словакия, Унгария и Хърватия до балтийските страни Латвия и Литва.

Последните два клъстера са в Югоизточна Европа, като четвърти клъстер се състои от няколко съседни страни – Румъния, Сърбия, Черна гора, България, Гърция и Турция. В петия и последен клъстер са БиХ, Албания и Северна Македония.

Какво показват промените в клъстерите?

Таблица 4: Сравнение на клъстерите от индекс 2021, 2019 и 2018

Класация 2021	Страна	ГОДИНА		
		Клъстер 2021	Клъстер 2019	Клъстер 2018
1	Финландия	1	1	1
2	Дания	1	1	1
3	Естония	1	1	1
4	Швеция	1	1	1
5	Ирландия	1	1	1
6	Холандия	1	1	1
7	Белгия	2	1	2
8	Германия	2	1	2
9	Исландия	2	2	2
10	Великобритания	2	2	2
11	Португалия	2	2	2
12	Австрия	2	2	2
13	Люксембург	2	2	2
14	Словения	2	2	2
15	Франция	2	2	2
16	Испания	2	2	2
17	Полша	2	2	2
18	Литва	3	2	2
19	Чехия	3	2	2
20	Латвия	3	2	2
21	Италия	3	2	3
22	Словакия	3	3	3
23	Малта	3	3	3
24	Хърватия	3	3	3
25	Унгария	3	3	3
26	Кипър	3	3	3
27	Гърция	4	3	3
28	Румъния	4	4	3
29	Сърбия	4	4	4
30	България	4	4	4
31	Турция	4	5	5
32	Черна гора	4	4	4
33	Албания	5	5	4
34	Босна и Херцеговина	5	5	4
35	Северна Македония	5	5	5

Промените в клъстерите спрямо 2018 и 2019 година показват как отделните страни са се преместили или са останали в същия клъстер.¹⁵ Когато се сравнят 2021 и 2019 година, цялостната картина показва влошаване на ситуацията. През 2019 година, първият клъстер с най-добрите показатели е включвал повече страни като например Белгия и Германия, но които през 2021 са попаднали във втория клъстер, където са били и през 2018 година, т.е. връщат се към предишно състояние.

Няколко страни – Литва, Чехия, Италия и Латвия, са били във втория клъстер през 2019 година, но през 2021 година са слезли в третия клъстер. По подобен начин Гърция и Румъния показват влошаване в представянето, като отиват от 3 в 4 клъстер, а Албания и БиХ от 4 отиват в 5 клъстер.

Единствената страна, която успява да се придвижи в клъстер с по-добра позиция е Турция – от 5 клъстер през 2018 и 2019 г. в 4 клъстер през 2021 г.

Таблицата представя резултатите от клъстерния анализ, като сравнява отделните страни и тяхното място в клъстерите от 2021, 2019 и 2018 г.

¹⁵ Индекс на медийната грамотност 2017 не включва БиХ и Северна Македония, така данните от тази година не са включени в сравнението.

Заклучение: образованието все още става основната препоръка

Нараства разбирането, че справянето с фалшивите новини изисква някаква форма на контрол и регулация. Напрежението между принципите на свободата на изразяване и правене на политики и отразяване, които са базирани на факти, стана една от основните дилеми дори преди Ковид-19, но идването на пандемията направи темата извънредно важна. Но има и притеснение, че с отговора към инфодемията може да се злоупотреби. Кампанията срещу фалшивите новини може се използва за създаване на нови инструменти за цензура от редица правителства – включително в Европа. Организацията International Press Institute отбелязва, че „За нелибералните лидери, които отдавна търсят нови методи за подтискане на независимите медии и несъгласието в интернет, здравната криза и последващата „инфодемия“ представиха възможност прибързано да прокарат закони без контрол и да прибавят още един инструмент към техния законодателен арсенал“.¹⁶

Индексът за медийна грамотност бе създаден като инструмент за оценяване на потенциалната устойчивост към разпространението на фалшиви новини и „пост-истината“ в европейските общества. Една от хипотезите е, че качеството на образованието е фактор за определяне на тази устойчивост. Скорошно изследване за справяне с дезинформацията за Ковид-19 открива, че „по-голямо когнитивно разбиране и научна информация бяха асоциирани с по-добра преценка“ по отношение на фалшивите новини за Ковид-19.¹⁷ Едно изследване за конспиративните теории установява, че по-образованите хора чувстват, че контролират живота си в по-голяма степен, не вярват толкова много в лесни решения и имат по-добри аналитични умения.¹⁸

Една от основните теми на индекса и в предишни издания е, че образованието е много важно за справяне с фалшивите новини и би трябвало да се вземе предвид преди други подходи, напр. „образование преди регулация“. В доклада на индекса за 2018 година, ролята на образованието бе сравнена с ваксинацията срещу фалшивите новини и феномена „пост-истина“, която би изградил имунитет към различни щамове и форми на фалшиви твърдения, дезинформация, пропаганда и др.

Този подход бе препоръчан, за да се подобрят шансовете за успех, тъй като би предотвратил или поне би облекчил ефектите на „пост-истината“, тъй като фалшивите новини ще продължават да се разпространяват с нови форми и през нови канали, които ще е трудно да се преодолеят чрез регулация. Разбира се, образованието не е панацея и не можа да се справи със всички случаи през

¹⁶ Rush to pass ‘fake news’ laws during Covid-19 intensifying global media freedom challenges, IPI, 22 October 2020, <https://ipi.media/rush-to-pass-fake-news-laws-during-covid-19-intensifying-global-media-freedom-challenges/>

¹⁷ Fighting COVID-19 Misinformation on Social Media: Experimental Evidence for a Scalable Accuracy-Nudge Intervention, Gordon Pennycook et al, Psychological Science, 30 June 2020, <https://doi.org/10.1177%2F0956797620939054>

¹⁸ Jan-Willem van Prooijen and Karen M. Douglas, “Belief in conspiracy theories: Basic principles of an emerging research domain”, European Journal of Social Psychology, 2018 Dec; 48(7): 897–908, <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC6282974/>

цялото време. Реалността е по-сложна и има и други фактори, които оказват влияние – например психологически фактори като склонността към потвърждаване или политическата поляризация, която захранва и поддържа дезинформацията. Но по-добро функционално образование и специализирано обучение по медийна грамотност биха осигурили устойчивост срещу най-тежките форми на фалшиви новини и пост-истина. В крайна сметка, справянето с фалшивите новини и дезинформацията ще намали степента на политически и обществени конфронации, би повишило нивото на доверие в обществата и би допринесло за по-здравословна среда (преносно и буквално) по време на пандемията от Ковид-19.

Таблица 4: Данни и източници

Индекс на медийна грамотност 2021: източници и данни										
Класация и точки		Използвани данни и източници	Freedom of the Press (Freedom House)	Press Freedom Index (Репортери без граници)	PISA, четене (ОИСР)	PISA, наука (ОИСР)	PISA, математика (ОИСР)	Дял на населението с университетско образование	Доверие в хората (Евростат, др.)	Е-участие (ООН)
Класация (1-35)	Точки (100-0)	Страна	Скала от 0 до 100 (най-добра до най-лоша оценка)	Скала от 0 до 100 (най-добра до най-лоша оценка)	По-висок резултат е по-добър, 500 е много добър, под 300 е слаб	По-висок резултат е по-добър, 500 е много добър, под 300 е слаб	По-висок резултат е по-добър, 500 е много добър, под 300 е слаб	В проценти от 100 до 0 (по-висок процент е по-добре)	Скала от 10 до 0 (най-висока до най-ниска)	Скала 1 to 0 (най-висока до най-ниска)
1	78	Финландия	12	7.93	520	522	507	37.3	7.4	0.9524
2	73	Дания	12	8.13	501	493	509	32.7	7.3	0.9643
3	72	Естония	16	12.61	523	530	523	35.9	5	1
4	72	Швеция	11	9.25	506	499	502	37.1	6.6	0.8214
5	70	Ирландия	18	12.6	518	496	500	40.5	6.0	0.8571
6	68	Холандия	11	9.96	485	503	519	33.0	6.2	0.9643
7	64	Белгия	12	12.57	493	499	508	36.0	5.3	0.6548
8	62	Германия	20	12.16	498	503	500	25.2	5.1	0.75
9	62	Исландия	15	15.12	474	475	495	36.5	7	0.7738
10	62	Великобритан	25	22.93	504	505	502	39.3	5.4	0.9762
11	61	Португалия	17	11.83	492	492	492	22.5	4.7	0.8214
12	60	Австрия	22	15.78	484	490	499	30.1	5.3	0.9762
13	59	Люксембург	14	15.46	470	477	483	38.3	5.9	0.7024
14	58	Словения	23	22.64	495	507	509	28.7	4.8	0.8571
15	57	Франция	26	22.92	493	493	495	32.8	5.4	0.9048
16	56	Испания	28	22.16	496	483	481	34.0	5.2	0.8452
17	56	Полша	34	28.65	512	511	516	27.2	4.7	0.9643
18	53	Литва	21	21.19	476	482	481	36.1	4.6	0.7381
19	53	Чехия	21	23.57	490	497	499	21.7	4.3	0.7262
20	52	Латвия	26	18.56	479	487	486	30.1	4.5	0.5833
21	49	Италия	31	23.69	476	468	487	17.1	5.2	0.8214
22	45	Словакия	26	22.67	458	464	486	22.0	4	0.7024
23	43	Малта	23	30.16	448	457	472	24.6	5	0.8333
24	43	Хърватия	41	28.51	479	472	464	22.0	3.8	0.8929
25	42	Унгария	44	30.84	476	481	481	21.7	4.9	0.6786
26	42	Кипър	23	20.45	424	439	448	39.4	3	0.9524
27	38	Гърция	44	28.8	457	452	451	27.7	4.1	0.7857
28	34	Румъния	38	25.91	428	426	430	15.5	4.8	0.8095
29	32	Сърбия	49	31.62	439	440	448	20.4	4.4	0.8214
30	29	България	42	35.06	420	424	436	24.8	4	0.8929
31	28	Турция	76	50.02	466	468	454	17.3	5.3	0.8929
32	26	Черна гора	44	33.83	421	415	430	20.3	4.5	0.5476
33	22	Албания	51	30.25	405	417	437	17.6	2.4	0.8452
34	19	Босна и Херцеговина	51	28.51	403	398	406	17.6	3	0.6071
35	15	Северна Македони	64	31.28	393	413	394	17.6	3	0.8333

Данните се превръщат в стандартизирани точки, а липсващите данни се заместват като се използва методология, описана в докладите на Индекс на настигането, които се намират в секцията "документи и връзки" на страницата www.thecatchupindex.eu или на <https://osis.bg/?p=3146&lang=en>.
Последните налични данни са не по-късно от 10 февруари 2021 г.

 <p>European Policies Initiative</p> <p>Open Society Institute – Sofia</p>	ДОКЛАД 56
<p>Този доклад е представя резултатите на Индекса на медийната грамотност, който е проект на Инициативата за европейски политики (EuPI) на Институт Отворено общество – София, подкрепен от Фондациите „Отворено общество“ (Open Society Foundations (OSFs)).</p> <p>Изразените възгледи и мнения са на автора и не отразяват непременно позициите на Институт Отворено общество - София или донорите на ИОО-София от Фондациите „Отворено общество“.</p> <p>Автор: Марин Лесенски, Програмен директор, ИОО-София mlessenski@osi.bg</p> <p>Статистическа обработка на данни: Петя Брайнова, Драгомира Белчева</p> <p>© 2021, Институт Отворено общество – София</p>	<p>Март 2021</p> <p>Адрес: Институт Отворено общество – София Ул. Солунска No 56 Гр. София 1000 Тел.: (+359 2) 930 66 19 Факс: (+359 2) 951 63 48 Интернет: www.osis.bg</p>
www.osis.bg	